

Dr. Motz Atanáz: A német irodalom története. Szent István Könyvek 24—25. Budapest 1925. 8-r. 293 l.

A Szent István Könyveknek van egy közös sajátosságuk, amely az első pillanatban már megvesztegetőleg hat: nagyon előkelő, izléses, gondos, szép kiállításuk. Ez a közös vonás Motz Atanáz könyvecskéjénél egy rokon tulajdonsággal párosul, melyért sokan irigyelhetnék a szerzőt: nagyon jó érzékel az anyagbeosztás iránt. Ez az elég tekintélyes kötetke olyan világos, áttekinthető szerkezetű, hogy a felőlelt rengeteg anyag ellenére is szinte belekalapálja az olvasó emlékezetébe a főkorszakokat jellemző vonásaikkal, legkimagaslóbb íróikkal, költőikkel, az egész természetes fejlődésmentet. Nyomdatechnikai szakértelemmel látjuk kiemelve az egyes fejezeteket, neveket, fő- és alcímeket, munkákat, írókat. «Eine saubere Arbeit» mondaná a német és ez nagy dicséret! A szerző nem rontotta el dolgát azzal sem, hogy a klasszikusokat más, elhanyagoltabb korok íróinak rovására túlságosan a tárgyalás középpontjába tolta volna. Szenttelen, tárgyilagos igazságossággal van mindenkinek s mindennek a maga helye kijelölve, s szinte magától értetődő természetességgel halad a tárgyalás a legrégebb koroktól napjainkig, a legszebb arányos elrendezésben adva mindent, amit egy ilyen irodalomtörténetben adni lehet. Mert nem könnyű dolog ilyen, aránylag szabott keretben a német irodalomtörténetet a maga egészében nyujtani. Sőt a szerző — igen helyesen — arra is tekintettel volt, hogy speciális magyarhoni vonatkozásokat kellő helyen és terjedelemben szóvá tegyen. Már a bevezető részben találkozunk a honi németiség településtörténetével, később íróival. Ezért külön elismerés és köszönet illeti a szerzőt.

A könyv szeretettel és lelkesedéssel is van írva s emiatt kedves olvasmánya lehet majd mind az ifjúságnak, mind a nagyközönségnek. A kath. olvasó mindenütt a saját ideáljainak kidomborításával találkozik benne. A fölfogás helyenként túlzottan konzervatív.

Épen azért, mert a könyv megérdemli, hogy komolyabban foglalkozzunk vele, nem szabad elhallgatni fogyatkozásait sem. Ezek a fogyatkozások persze sok német irodalomtörténettel közösek (németországiakat érve)! Az anyag nagyságát tekintve nem is várhatunk mindenütt teljesen önálló át- és feldolgozást, de a másodkézből vett megjegyzések helyenként mégis emlékeztetnek arra, hogy más lenne az ideál. Sajnos, nincs szerzőnknek egységes szempontja az értékelésnél: az irodalomtörténetírást nála sem előzte meg egy elméleti alapvetés, a főproblémák tisztázása — nem magában a könyvben, csak eredményét kellene látnunk a módszerén. Kifogásolhatjuk azonban azt is, hogy a szerző több nagyon fontos művet nem olvasott újra át közvetlenül a róluk való írás előtt s így elmosódó emlékképekre avagy ismét másodkézből vettekre támaszkodva kisebb hibákat ejtett. Példa legyen erre az 54. l. e mondata Tristan-nal kapcsolatban: «Egy ütközet alkalmával Tr. mérges lándzsától megsebesül és Irország királynéjának udvarában keres gyógyulást». (Nem ütközetben, hanem párviadalban! Nem lándzsától, hanem karától stb.) További kérdés: miért idézi a szerző egy 1925-ös évjelöléssel megjelenő munkában a felsorolt irodalomtörténeteket régiebb s nem a legújabb kiadásokban? Miért nem vesz tudomást igen fontos újabb művekről e téren? Itt persze a jelen nehéz viszonyok is közrejátszhattak. Végül: egyes kima-

gasló alakokat (pl. Lessing, Herder, Hebbel stb.) túlságosan kedvezőtlenül ítél meg, miben pedig még az ő elfoglalt álláspontjáról nézve a dolgokat (lásd továbbá a fentebb érintett egységes szempontot!) sem mehetünk vele. És itt sem önálló ítéletében; Lindemann befolyásolta, sőt pontos átvételek lehettek. A kiírások, átvételek különben is lépten-nyomon szembetűnnek s bántólag hatnak.

KOSZÓ JÁNOS.

Borbély István: A magyar irodalom története 1825-ig. — Kolozsvár, Minerva r.-t. kiadása, 1924. 8-r., 388, VII. 1.

Borbély István magyar irodalomtörténete tiszteletreméltó és nehéz vállalkozásnak becsületes eredménye. Tankönyvnek készült, az oláh uralom alatt álló magyar középiskolák számára. Borbélynak tehát meg kellett találnia az utat, a hangot, a módot, amellyel a legnemzetibb tárgyak egyikét olyként tárgyalja, hogy könyvében az oláh cenzúra, oláh kultuszminisztérium kivetni valót ne találjon, és tárgyából mégis az ezeréves magyar haza lángoló szeretete sugározzék az ott sinylődő magyar ifjúság lelkébe, könyve a nemzeti szellem fejlődésének méltó képe legyen. Borbélynak ez valóban kitűnően sikerült. Semmit sem tagadott meg önmagából, nem kerülte meg feladatát: egészet és magyar szempontból is jót adott.

Kétségtelenül célja okolja meg munkájának nagy aláfestését, részletes kidolgozását is. Nem a magyar kultúra legfényesebb jelenségeit, fejlődésének leginkább kiemelkedő mozzanatait, hanem az egész magyar irodalmi műveltség mindenre kiható történetét tárgyalja, jól megalapozott, ügyesen fölépített munkával. Beöthy korszakos jelentőségű iskolakönyvei óta hasonló terjedelemben egy írónk sem fejtegette tárgyunkat. És ha nálunk a túlterhelés ellen küzdve, méltán törekszünk az irodalom *történetében* rövidebb lélegzetű összefoglaló munkára, mert hiszen a tanuló magának az *irodalomnak* minden nevezetesebb jelenségével megösmékedett már úgyszólván az elemi iskolától kezdve — a megszállott területeken más a helyzet.

Ez a szempont, a munka terjedelme, amelyhez az is hozzájárul, hogy ugyanez a könyv jegyzetekkel ellátva a nagyközönség részére is megjelent, már egymagában elegendő ok, hogy folyóiratunkban részletesebben foglalkozunk vele. De van a Borbély munkájának, amelynek ezúttal csak az első kötete van előttünk, ezen túlmenő érdeme is. Tudományosság és szakszerűség dolgában is nagy figyelmet érdemel, mert mindenképen *eredeti* munka. Sok fáradságnak, utánjárásnak, alapos tanulmányoknak becsületes gyümölcse. Önállóan, nagy képzettséggel, mély gondolkodásra valló fejtegetésekkel építi föl *irodalomtudományát* és mindvégig *önmagát* adja.

Az eredetiséggel természetesen vele jár, hogy *egyéni* is. Az egyéniség, amely könyvére rányomta bélyegét, nem közönséges tehetségre vall. A maga véleményét sohasem hallgatja el, legtöbbször helyesen indokolja meg, a másokét tiszteletben tertja és ha van hibája, sok hibája és tévedése a könyvnek, az részint épen ennek, részint a szerző elszigeteltségének a következménye. A legújabb kutatások eredményeit nem ösmeri. Főltűnik ez pl. a hűn-probléma tárgyalásánál, kiviláglik verstani fejtegetéseinél — ez utób-